

Peaminister Juhan Partsi kõne "Valitsuse Euroopa Liidu poliitika 2004-2006" Riigikogus 6. aprillil 2004

Austatud Riigikogu,

Möödunud nädala esmaspäeval andsin ma Ameerika Ühendriikide välisministrile Colin Powellile üle Washingtoni lepingu ratifitseerimiskirjad. Eesti liitumine allianssiga on lõpule jõudnud. 25 päeva pärast seisab meil ees järgmine suur samm - 1. mail saab Eestist Euroopa Liidu liige. NATO ja Euroopa Liiduga ühinemine on olnud Eesti poliitikas konsensuslikud protsessid, millesse on maksimaalselt panustanud kõik taasiseseisvumisjärgsed valitsused ja enamik Riigikogu liikmetest, välja arvatud võib-olla tühine arv oportunistlikumaid parlamendipoliitikuid siit minu vasakul käel. Kaks taasiseseisvunud Eesti suurimat välispoliitilist eesmärki on kaheteist ja poole aastagatäidetud. Me oleme saavutanud väga lühikese ajaga väga palju. Kuid see ei tähenda, et Eesti osalemine Euroopa otsuste kujundamisel on muutunud iseenesestmõistetavaks. Tõmmates paralleele spordiga - Eesti ei ole veelmängija, kelle äraolekut märgataks ja kelle puudumine muudaks mängu tulemust. Enese tõestamine Euroopa Liidu liikmena on kõigile liituvatele riikidele suur väljakutse. Konsensus Euroopa Liidu küsimustes on meie tõhusa osaluse jaoks vajalik ning laienema kogu ühiskonnale. Meil on piisavalt ruumi erakondadevaheliseks jagelemiseks Eesti piiridesse jäävate küsimuste lahendamisel.

Liikmesriigina suudame olla tugevad vaid siis, kui suudame lahti mõtestada Euroopa väärtused ja eesmärgid ning kui meil on selge visioon Euroopa arengust. Me peame üheskoos paika panema küsimused, mida Eesti Euroopas ennekõike oluliseks peab. Euroopa Liidu liikmena peab Eestil olema ühtne põhimõtete kogum, millest nii meie ise kui ka meie partnerid saaksid lähtuda. Täna arutatavast "Valitsuse Euroopa Liidu poliitikast aastateks 2004-2006" saab strateegiline raamdokument, milles sisalduvad valitsuse peamised seisukohad olulistes Euroopa Liidu valdkondades. Täna arutelu eesmärk, on koguda sellele dokumendile täiendus- ja parandusettepanekuid ning konstruktiivset kriitikat, mida aluseks võttes saame sellest ühise nõu ja jõuga tõsise programmi teha.

Lugupeetud Riigikogu,

Millised on need väärtused ja põhimõtted, mis Eesti arvates peaksid Euroopas olema esikohal? Usun, et meie seniste traditsioonide ja kogemuste põhjal võiksime kõige enam väärtustada avatust. Avatuse all mõtlen ma nii sisemist avatust: võrdseid võimalusi, lihtsat ja takistustevaba ettevõtluskeskkonda, selget otsustusprotsessi - avatust oma kodanike suhtes; kui ka välist avatust: üleliigsetest piirangutest vaba väliskaubanduspoliitikat, avatust koostööks naabrite ja partneritega. Euroopa ei tohi ennast sulgeda mugavuse kookonisse. Me vajame Euroopat, mis astuks üheselt vastu kõikidele globaalsetele ohtudele.

Sarnaselt ühise Euroopa idee eestkõneleja ja ühe Euroopa Liidu alusepanija Robert Schumaniga leian, et Euroopas peab valitsema võrdsete õiguste ja kohustuste põhimõte, et rahvusülesus peab tuginema rahvuslikele alustaladele ega tohi kõigutada liikmesriikide vundamente, et piirid Euroopa sees peavad üha vähem tõkestama ideede, inimeste ja varade vaba liikumist. Euroopa Liit peab oma tegevuses lähtuma lähimuse ja proportsionaalsuse põhimõtetest.

Eesti eesmärkide saavutamiseks peame määratlema oma prioriteedid. Me peame olema suutelised kaasa rääkima Euroopa tuleviku üle. Millist Euroopat me soovime? Millised peaksid olema arengusuunad põllumajanduses, infotehnoloogias, sotsiaalpoliitikas?

Nendele küsimustele vastates tuleb mees pidada, et ka Euroopa Liidul seisavad oma suurima laienemise taustal ees märkimisväärsed väljakutsed: (1) heaks kiitmist ootab põhiseaduslik lepe mis loob aluse 25 liikmega liidu tõhusamaks toimimiseks; (2) terrorirünnakute järel Euroopa südames ja pingestunud rahvusvaheliselt olukorda arvestades tuleb palju rohkem tähelepanu pöörata sisemisele

julgeolekule; (3) selgeks tuleb vaielda ühise välis- ja julgeolekupoliitika tulevik; (4) suuri jõupingutusi tuleb teha Euroopa Liidu konkurentsivõime tõstmiseks - täna ei ole liikmesriigid suutnud täita seatud eesmärgi, vastupidi - viimastel aastatel on majanduskasv pidurdunud ning vahe USA ja Jaapaniga suureneb.

Uute riikide liitudes muutub oluliselt kogu Euroopa Liidu olemus. Liikmesriikide arvu peaaegu kahekordne ja elanikkonna 20% kasv eeldab, et liit peab olema nendele väljakutsete vastamiseks sisemiselt tugev ja ühtne - muidu ei ole lihtsalt võimalik hakkama saada tihedas rahvusvahelises konkurentsisis. Peame Eesti Euroopa Liidu poliitikat kujundades endale teadvustama, et Euroopa Liidu mured on ka meie mured. Liikmena peame suutma analüüsida nii siseriiklike kui Euroopa Liidu probleeme ning pakkuma välja omapoolseid lahendusi.

Mida lähemale jõuab 1. mai, seda aktiivsemalt tunnevad teised riigid huvi meie seisukohtade suhtes. Kui me tahame, et meie arvamused oleks kaalu, peame enda jaoks hästi läbi mõtlema, mida me ikkagi tahame saavutada. Meie ettepanekutega arvestatakse vaid juhul, kui me suudame olla konstruktiivsed partnerid, kui me osaleme aktiivselt kõikides otsustusprotsessi etappides ning kui me räägime ühel häälel.

Lugupeetud Riigikogu liikmed,
Valitsus lähtub Euroopa Liidus tegutsedes neljast põhimõttest.

Esiteks, võrdsed võimalused - mis lahtimõtestatult tähendab liikmesriikide, nende kodanike ja ettevõtete samaväärset kohtlemist. Täna ei ole selle põhimõtte rakendamine täielikult tagatud. Nii ei ole liituvate riikide kodanikel võimalik töötada liikmesriikides võrdsetel tingimustel vanade liikmesriikide kodanikega. Niisugune piirang ei võimalda ära kasutada ühise turu potentsiaali ja on takistuseks Euroopa Liidu konkurentsivõime tõstmisel. Samuti seab see liituvate riikide ettevõtjad ja kodanikud kehvemasse olukorda. Eesti valitsuse eesmärgiks on saavutada võimalikult lühikese aja jooksul eestlastele samaväärsed tingimused teiste liikmesriikide kodanikega.

Võrdsete võimaluste tagamise hulka kuulub ka Liidu kohustus mitte lubada liikmesriikide erinevat kohtlemist kolmandate osapoolte poolt. Mõtlen siin all eelkõige EL ja Venemaa partnerluse ja koostöölepingu laienemist uutele liikmesriikidele. Kõik katsed mingite eritingimuste või erandite sisseviimiseks antud lepingu laienemise raames tuleb resoluutselt tagasi lükata. EL on üks tervik ja veelahe tekitamine liikmesriikide vahele on lubamatu.

Võrdsete võimaluste tagamine peab olema printsiiptäpne, mis on ja jääb Euroopa Liidu üheks olulisemaks alustalaks, põhimõtteks, mille üle ei kaubelda. Kuna just Komisjoni üheks peamiseks ülesandeks on tagada, et kõigile riikidele kehtiksid samad reegleid ja et neid ka täidetakse, vajame tugevat Euroopa Komisjoni, kus oleks esindatud kõik liikmesriigid. Vaid läbi võrdse esindatuse suudame me tegelikult tagada, et kõikide liikmesriikide ning nende ettevõtete ja kodanike huvisid koheldaks samaväärselt.

Teiseks, lihtsus ja kodanikulähedus. Euroopa Liidu toimimine peab olema kodanikulähedane: lihtne, läbipaistev ja paindlik. See tähendab, et meil tuleb mõelda ka selle peale, millistes valdkondades on Euroopa kohaseim tasand otsuste langetamiseks. Valdkondades kus riigid suudavad otsustada rahvalähedasemalt ja tõhusamalt, tuleb otsustuspädevus jätta liikmesriikide kätte. Sellisteks küsimusteks on näiteks ka maksud ja sotsiaalpoliitika. Maksudega kogub riik vahendeid kodanike poolt valitud eesmärkide saavutamiseks. Nii nagu vabadus valida eesmärgi, nii peab kodanikel säilima ka võimalus valida eesmärkide saavutamise vahendid, see tähendab maksustamise viisid ja määrad. Olen sügavalt veendunud, et igal riigil peab olema õigus langetada need valikud iseseisvalt.

Valdkondade puhul, mis on liikmesriikide ühisotsustuste pädevuses või kus EL pädevust laiendatakse, tuleb kodanikele selgelt näidata seda konkreetset kasu, mida Euroopa Liidu pädevuse laiendamine pakub. See kohustus, austatud Riigikogu liikmed, lasub meil kõigil. Tsiteerides president Meri sõnu: "Poliitikutena oleme kohustatud mõistma inimest ja tema kõhklusi keeruliseks muutuvast maailmas. Ühest küljest peame neid kõhklusi mõistma, teisalt neist ka üle saama. See vastutus on meie õlgadel."

Loomulikult tuleb tagada ka ühisotsuseid vastu võtvate organite avatus ja demokraatlikkus. Euroopa Liidu otsustusprotsessi selguse, lihtsustamise ja arusaadavuse huvides toetab Eesti põhiseadusliku lepingu võimalikult kiiret vastuvõtmist.

Kolmandaks, heaolu ja ettevõtlikkus. Liikmelisus Euroopa Liidus on Eesti jaoks võimalus ja vahend meie heaolu ning elukvaliteedi parandamiseks. Euroopa Liit ja liikmesriigid peavad töötama kiire ja tasakaalustatud majanduskasvu saavutamise nimel, soodustades ettevõtlikkust, tagades ettevõtjatele pikaajalise rahvusvahelise konkurentsivõime, pöörates oluliselt rohkem tähelepanu hariduse, teaduse ja innovatsiooni edendamisele ning teadussaavutuste kasutuselevõtule majanduslikus praktikas ning sotsiaalse kapitali loomisel. Viimastel aastatel on Euroopa Liidu majanduslik areng takerdunud. Liikmesriikide keskmine majanduskasv oli 2003. aastal alla 1%. Kuigi käesolevaks aastaks prognoositakse Euroopa Liidus pea 2%list majanduskasvu on seda siiski kaks korda vähem kui Ameerika Ühendriikides prognoositu. See näitab kui tõsised on Euroopa ees seisvad väljakutsed.

Olen veendunud, et ka Eesti saab siin palju ära teha. Valitsus on seadnud eesmärgiks töötada aktiivselt lihtsama õigusliku keskkonna loomise nimel Euroopa Liidus, mis oleks selgem ning tagaks paremad võimalused nii ettevõtjatele kui kodanikele. Toetame igati Euroopa Komisjoni algatusi, mis tagavad kaupade ja teenuste vaba liikumise täieliku rakendumise Euroopa Liidu siseturul. Täna ei ole veel kõikides sektorites (n lennundus, energeetika, transport) tagatud vaba konkurents. Kogu teenuste turu toimimise põhimõtted vajavad reformimist ja edasiarendamist. Eesti soovib nendes küsimustes kindlasti anda tugeva panuse olukorra parendamiseks.

Viimasel ajal on Euroopa majandusalases debatis tõusnud keskele kohale tööturupoliitika ja seda mitmel põhjusel. Tööpuudus Euroopas on pea kaks korda kõrgem kui Ameerika Ühendriikides. Tööga hõivatud inimeste osakaal on Euroopas kümme protsenti madalam kui USA-s või Jaapanis. Wim Koki juhitud tööhõive probleemidega tegelev töörühm jõudis oma palju tsiteeritud raportis järeldusteni, mis tegelikult olid pikka aega nähtavad ka palja silmaga. Ühiskonna heaolu ei tulene sotsiaalsete tagatiste aastarõngaste lisamisest. Teatud hetkest alates muutub koorem liiga raskeks ja selle tagajärjel kannatavad mitte ainult ettevõtjad, vaid ka töötajad. Ettevõtete konkurentsivõime suurendamiseks tuleb Euroopa riikide tööjõuturg muuta paindlikumaks. Pikemas perspektiivis tagavad konkurentsivõimelised ettevõtted palju rohkem ja parema kvaliteediga töökohti kui näiliselt turvalised, ent jäiga regulatsiooni köidikutest vaevlevad ettevõtted.

Loomulikult peab Euroopa areng olema jätkusuutlik, arvestades nii ühiskonna nõrgemate liikmete kui keskkonna vajadustega. Valitsuse ülesandeks on siin senisest palju suurema tähelepanu pööramine aktiivsele sotsiaalpoliitikale ja keskkonnapoliitikale nii Eesti kui Euroopas.

Heaolu tagamine tähendab ka kodanike turvalisust. Parafraseerides jällegi Pransusmaa üht säravaimat välisministrit, Robert Schumani on igasuguse vabaduse ja jõukuse eelduseks turvalisus. Turvalisus, nii nagu ka rahu, on aga jagamatu. Pommid Madridis tähendavad varemeid kogu Euroopas. Ükski riik ei ole võimeline tagama oma turvalisust üksi, rahvusvaheline koostöö on siin hädatarvilik. Me vajame senisest enam meetmeid terrorismivastases võitluses ja mul on hea meel, et kahe nädala eest aset leidnud ülemkogu aitas meid siin pika sammu edasi. Me vajame ka tõhusamat

koostööd piirivalve alal - mis muidugi ei tähenda ühtse piirivalvejõu loomist. Selleks toetab Eesti tugevalt Euroopa piirivalveagentuuri loomist ja kandideerib selle ameti asukohamaaks. Palju annab ära teha ka võitluses rahvusvahelise kuritegevusega - riikidevaheliste koostööorganite Europol ja Eurojust võimalused on siiani olnud selgelt alakasutatud.

Neljandaks, nõudlikkus ja konstruktiivsus. Keti tugevust mõõdetaksenõrgima lüli järgi. Euroopa ühishuvil põhinevate eesmärkide saavutamiseks on vajalik, et nii liikmesriikides kui Euroopa Liidus täidetakse täpselt ja õigeaegselt endale võetud kohustused. Vaid nõudlikkus seatud eesmärkide täitmisel viib Euroopa sihile. Seega on Eesti Euroopa poliitika on nõudlik nii meie enese kui meie partnerite suhtes.

Eestile tähendab Euroopa Liidu otsustamises osalemine enneolematut võimalust aga samas ka määratult suuremat vastutust. Nii ametnikud kui poliitikud peavad endale senisest tõsisemalt aru andma vastutusest, mis kaasneb Eesti huvide esindamisega Euroopas. Just täitevvõimu ja Riigikogu asjatundlikkusest ning pühendumisest sõltub, kas suudame oma kodanike ootusi õigustada ja kujundada Euroopat Eesti kodanike nägemusele ning soovidele vastavalt. Euroopa Liidus tehtavad otsused mõjutavad otseselt iga kodanikku - Euroopa poliitika ei ole välispoliitika vaid sisepoliitika. Peame tunnetama, et iga meie Euroopa Liiduga seatud otsus, ka otsus mitte otsustada, võib mõjutada eestlaste heaolu ja elukvaliteeti.

On ilmselge, et Eesti aktiivne osalus otsustamisel, nii ametnike kui poliitikute tasandil, on äärmiselt oluline. Läbi osalemise on meil võimalik Euroopa arenguid suunata, seetõttu peame seadma Euroopas kaasa rääkimise esimeseks ülesandeks. Need väärtushinnangud ei ole kahjuks omased veel paljudele ametnikele aga ka poliitikuile. Sageli ei suudeta näha laiemat pilti ega asetada Eestit rahvusvahelisse konkurentsituatsiooni. Nii sünnivad otsused, mis ei vasta ühiskonna huvidele. Heaks näiteks üle-eelmise valitsuse poolt Euroopa Liidu direktiivi ülevõtmiseks koostatud määrus, kus kurk ja tomat on paigutatud moosi keetmisel puuviljade kategooriasse. See määrus tuleb kiiremas korras parandada. Tuleb aru saada, et Euroopa Liidu eesmärk selle konkreetse direktiivi vastuvõtmisel polnud mitte erinevate taimede liigitamine. Meilt ei nõutarabarberivarre puuviljaks nimetamist, oleme seda hoopis ise soovinud.

Aktiivse ja mõtestatud osaluse olulisust näitab kaaprillinaljana avalikkuse tähelepanu alla sattunud EL nõue vaalavaatlejate palkamisest kalalaevaldele. Usun, et meile ei oleks see küsimus tulnud nii ootamatult, kui kõik meie poliitikud ja ametnikud tähtsustaksid EL tasandil toimuvat. Eesti huvide selgesõnalist kaitsmist ei saa võtta kui tüütut kõrvalkohustust, mille võib jätta unarusse lootuses, et sarnaselt mõtleivate naaberriikide esindajad meie töö ära teevad.

Meie ühistöös ettevalmistatavast dokumendist peab saama selge tööjuhised nii meie ametnikele kui poliitikuile.

Euroopa Liiduga liitumisel suureneb märkimisväärselt Riigikogu roll Euroopa küsimuste arutamisel. Lähtuvalt tänaseks jõustunud Riigikogu kodukorra seaduse muutmise seadusele hakkab parlament kaasa rääkima Eesti seisukohtade kujundamisel kõikide Euroopa Liidu algatuse suhtes. See tähendab, et iga Riigikogu liige peab tulevikus olema asjatundja Euroopa Liidu küsimustes. See on väga suur koormus ja vastutus ning ma loodan, et te kõik siin saalis olete selleks valmis. Loodan, et valitsuse ja Riigikogu koostöö Euroopa probleemide arutamisel kujuneb asjalikuks ja loob vajaliku lisaväärtuse ühiste seisukohtade kujundamiseks

Lugupeetud Riigikogu,

Euroopa Liidu otsustusprotsessi erinevates etappides on oluline roll ka kohalike omavalitsuste, ettevõtjate ja mittetulundusühingute esindajatel.

Et nimetatud väärtused ja eesmärgid ei jääks vaid täitevvõimu poolseks manifestiks, vaid selle koostamisse oleks kaasatud ka sotsiaalpartnerid, vabaühendused, kohalikud omavalitsused ja erialaliidud, esitas valitsus dokumendi eelnõu 11. märtsil avalikuks aruteluks kõikidele huvitatud osapooltele.

Täna ootame parlamendifraktsioonide ettepanekuid ja kommentaare.

Oma ettepanekud ja kommentaarid on juba esitanud kaheksateist liitu, vabaühendust või organisatsiooni, sealhulgas töövõtjate esindajana Eesti Ametiühingute Keskliit, tööandjate esindajana Eesti Tööandjate Keskliit, kolm avalik-õiguslikku ülikooli või instituuti, linnade ja maaomavalitsuste liidud ning kohalike omavalitsuste üleriigiline katusorganisatsioon, keskkonnakaitse-organisatsioonid ning pea kümme liitu, kodanikuühendust ja mittetulundusühingut.

Tuleb tõdeda, et vabaühenduste ja avalike organisatsioonide osalus valitsuse poolt välja kuulutatud avalikus arutelus oli oodatust kesisem. Oleksime oodanud märksa aktiivsemat osavõttu. - eriti kuna kolmas sektor on ise oma osaluse olulisust pidevalt rõhutanud.

Seda enam sooviksin tänada neid mittetulundusühinguid ja organisatsioone, kes oma ettepanekud valitsusele esitasid. Tahaksin eriti välja tuua Eesti Rohelise Liikumise ja Tartu Ülikooli ning Eesti Kodanikuühenduste Euroopa Liidu Tuleviku Kontaktgruppi kuuluvate vabaühenduste ja organisatsioonide panust, kes koos esitasid pea 80% ettepanekutest.

Kuid esitatud kommentaaride arv ei ole ainus tunnus mille järgi hinnata kommenteerija põhjalikkust. MTÜ Eesti Naabrivalve esitas küll vaid kaks ettepanekut, kuid mõlemad täpsustavad oluliselt eelnõus esitatud eesmärgi- ja siseküsimuste valdkonnas, aidates nii muuta meie Euroopa Liidu poliitikat sisutihedamaks ning konkreetsemaks.

Kinnitan teile siinkohal, et valitsus analüüsib kõiki avaliku arutelu käigus laekunud ettepanekuid väga põhjalikult. Hetkel tegelevad valitsusasutused esitatud kommentaaride läbivaatamisega. Kõigi esitatud ettepanekute kohta kujundab valitsus lähiajal välja oma seisukoha.

Austatud Riigikogu liikmed,

Teie ees on eelnõu, mis määrab kolmeks aastaks ära valitsuse Euroopa Liidu poliitika raamistiku. Meie ülesanne liikmesriigina on edendada Eesti kodanike ja Euroopa Liidu kodanike heaolu, aidata kaasa Euroopa Liidu muutumisele veelgi demokraatlikumaks, konkurentsivõimelisemaks, dünaamilisemaks ja edukamaks. Me soovime positiivse, konstruktiivse ja koostöövalmi liikmesriigina anda oma panuse Euroopa arengusse.

See milline on meie nägemus Euroopa alusväärtustest ning eesmärkidest, mõjutab suuremal või vähemal määral kõikide Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikke, see mõjutab Euroopa Liidu naaberriike Venemaast Marokoni, see mõjutab Euroopa Liidu kaubanduspartnereid Ameerika Ühendriike, Kanadat, Hiinat, Brasiiliat, Austraaliat ja Jaapanit ning seda osa maailmast, mis rohkem või vähem sõltub Euroopa Liidu ja tema liikmesriikide poolt antavast arenguabist. Rääkimata mõjust Eesti kodanike heaolule, meie konkurentsivõimele ja edule.

Jälg, mille me oma otsustega maailma jätame, on pärast 1. maid 2004 meie enese labajalast mõõtmatult suurem. Liikmelisus tähendab peale tohutute võimaluste ka senisest suuremat vastutust. Seega, jäädes eestlasteks ja eurooplasteks, püüdkem seda dokumenti arutades olla ka maailmakodanikud.

Täna.